

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Aug. Holmberg
Härad: Boåre Adress: Boåre
Socken: Marum Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1943 Född år _____ i _____

Skrock och Vidskepelse
Marum
Gusjöfisket i Blekinge

Leftersommaren och hösten 1900 Byggs jag (A. Holmberg) om en
bondgård i Thre (Ringamåla s.n. tillhörde Asarum till 1884) Och
boor under arbetet i en överstuga tillsammans med en av arbe-
tarna Torbj-Kalle från Björnamåla. Asarums s.n. Denne Kalle
var skolkamrat med mig, och konfirmerad samma år som jag. Vi
voro således barndomsbekanta och gode vänner. Här mat hade
vi gemensamt och lagade den sjökr om krällarna i den öppna
spisen i stugan där vi boode. Det blev enformigt i längden
att leva bara på torrskeppning och emedan jag visste att Kalle
både var styf skytt och god fiskare bad jag honom ta sin "älarev"
=(Långrev) med sig en söndag då han var hemma, så skulle vi
försöka fånga lite fisk till ombyte i den enformiga matsöken.
Nästa söndag hade han revet med sig och berättade bland annat
att han låtit Kol-orre (En styv trollgubbe från Per-Nils-Höga)
signa revet! Och tillade: "Du kan va säker på att såvida det
finns fisk i sjön så ska vi ha ty denna rev har det varit tun
med ånva som Kol-orre signade där. De säger att inte nån
kan trölla. Men Kol-orre kan vad inte andra förstå sig på!"

Vårt fiske lyckades bra, flera gånger. Antingen det nu var en följd av Rod-ornes besvärjning, eller fiskrike domens i sjön. För egen del höll jag det sednare troligast. Men Kalle höll styft på att det var Orrens signeri vi hade att tacka för vår fisketur!

En gång frågade Kalle att följa med till sjön! På min fråga: Varför? svarade han: Åh du tokig! Tror du att jag förtor min tur med fiske o går att sätta ut redskapen en torsdagsnatt! Nää! Inte för allt smör i Småland!

Jag hade mycket väl reda på att det fanns åtskilligt arbete som ej borde göras om Torsdagarna. Men hittills hade jag trott att inte Kalle var fullt så vidskeplig som jag nu såg att han var.

En gång, några år förut hade jag ett bygge i Böda Hoken där både jag och mina arbetare fått ett rum i den stora byggnaden upplåtet till oss att bo i, och där jag som vanligt hade mina matbestyr om kvällarna. Bland arbetarna var en, Per Johan Strömbäck gammal bekant till mig. Född 1855 och således 5 år äldre än jag.

En godmodig, vålmenande person! En kväll lite efter att vi hade gått till köjs såg jag Strömbäck och en annan i lagst. työst

och förnigtigt smyga sig ut, och de återkom ej förrän nära midnatt samt smög sig lika tyst in och lade sig. Dagen efter frågade jag dem såvår i tyrothet vad de haft för rackartigg för sig om natten. Men detta ville de ej svara på. Men lovade att tala om detta någon dag senare.

Kvällen derpå försoan båda så snart arbetet upphörde, och kom ej igen på flera timmar. Nu var det någon annan som ansatte dem med frågor, men svaren blev ännu undvikande.

Denna kväll smög de i väg på samma sätt, men återkom om någon timma med en hop fisk. Jag fick ett par stora gåvror för egen del. Resten koktes till gemensam måltid åt hela laget.

Nu fick jag förklaringen! Strömbäck hade tagit fiskevov med sig, och första kvällen hade de salt ut ett par mjärdar. I dessa hade de fått småfisk som de andra kvällen betat ständkrokar med, och på dessa hade de fått både gåvror och stora Abborrar.

Liknande händelser har inträffat flera gånger under årens lopp. Jag omtalar bara dessa båda för att den oinviade skall kunna förstå sammanhanget i sin helhet!

Det är en gammal och vitt utbredd tro hos allmoget: Att om man går årsång, på jägt eller fiske, så bör man helst smygga sig i våg, osedd, och i alla fall "aldrig" för någon omtala vad ärendet man är ute i. Måte med vissa personer isynnerhet fuchelryggiga eller på annat sätt illa lytta anses också ofta i så hög grad otvivelaktigt att det är bättre att vänta om än förtävla "Ty turen är ändå borta".!

I somliga sjöar kan man väl få fiske vilken dag som helst om vädret och redskapen är passande. Men aldrig i sådana mängd som då det är strängt åskrådder Dårre-sjön i Jepps Höka. Någon kilometer från der jag fördes upp, är en av dessa. Av fisk finns där: Ål, gädda, braxen, Abborre och mört. Och sätter man ålreor = (långreor) der så går det sällan utan att man får något, men aldrig mycket. Bliu det åskrådder kan man få fiske på varannan brok. Far och jag satte alltid ut nånslags fiskeröor där då vi förstod att det skulle bli åskrådder och fick då alltid bra med fisk. Andra tillfällen blev väl något men aldrig mycket.!

Jeppshöka.

Fast orsaken till denna fiskelycka vid åskväder berorde på
var och förblev emellertid en gåta! Vanligt folk svar: att
trolden som rådde om fisken i sjön inte hade magt att
hålla fisken fången i sånt väder. Men detta var ju en
orimlighet. Far hade inte alls någon botelig kunskap,
Men så pass klart naturförstånd att han insåg vanvettet
i ett sådant påstående. Tältnet i denna sjö hade som alla
andra sitt upphov från källor och kunde därför ej vara
mera känsligt för Elektricitet än annorstädes. Men ett
faktum var att fisken där var mycket mer i rörelse under
åskväder än under vanlig väderlek. Därför var det som
den i större antal kom att hänga på fiskeröskapen där!
Men grundorsaken förblev dunkel. Samma fiskslag som
här, fanns både i Melesjön och Möttesjön, båda belägna
bara ett par hundra meter därifrån. I dessa reagerade
fisken inte alls för åska. Och man får väl ta för givet
att fisken hade samma naturgenskaper i alla 3 sjöarna.
Fast nog såg det ut som han varit mera skrämd i
Dannesjön

Den oron om talare Strömbäck berättade en gång hur han lurade trollen i Daresjön. Strömbäck förstod sig allrainte på börsen men var en ivrig fiskare på löriga stunder. Han bodde en god halv mil från Daresjön. Men en halv mil betyder minus för en skogsbö, när andan faller från honom. Han var som sagt ute på en fisketur neråt Hoka-sjöarna. Och nu låter vi honom själv berätta:

Jag var neråt Hoka och fiskade med långrev en sommar, och beslöt försöka lyckan i Daresjön. Vår visste jag att det ville konstern till för att få fisk där. Men jag hade våastål med mig så jag tänkte: jag försöker åtminstone! En eftermiddag var det var mulen och såg ut att komma regn, gick jag dit och så band jag våastål i båda ändar på revet så jag var säker på att jag inte skulle gå alldeles bom! Om kvällen gick jag upp i Värna-Johannes lagård och lade mig på slinnet. Och det blev ett så Hokus hiskeligt åskor under natten så vi va inte moct jag fick sova. Om morgnen var det graunt vår o va lätte ju lite på humöret. När jag så kom till

Hoka

jön ö började ta upp så kan du tro jag ble vakeu. Jag hade fisk på varannan eller vartredje kroke ö ockliga fiskar en hel del av dem! Jag visste väl att en kunde få bra må fisk där i åskorår. Men så nu blev då rubbete för att jag haft vett till ö binda på stål på reuen.

Tror du då gjorde näm nytta må stålet?

Ja mejål tror jag så! Då syntes ju tydligt!

Denna tro, att binda våastål på fiskredskap är av gammal datum, och lär hyllas ännu av en och annan! För 7 a 8 år sen jag besökte min kusin Mathis Johansson i Melaremåla. Hellarept s. n. (Någon dö) fick jag genom märjante frågor veta att han allis band stål på redskapen så han fiskade i den närbelägna Meljöw. Han råkar försäja sig annars var han inte den som yppade sådant.

Våastål = Om t. ex. man bryter av ett knivsblad eller råkar slå av en fil, blir vardera stycket våastål D. v. säga: Genom våda tillkommet. Wraften i sådant anses bättre än om filen eller kniven vore hel. Fastän även detta oger, i birst på annat.

Att spotta på masken man satt på kroken, så man meter, är en allmoglig förtärlse, som jag aldrig hört att någon har satt i samband med trolleri! Småpojkar ser de äldre göra så. De lära således utan minsta tanke på annat än att det blir en vana. Jag såg Far göra så, och han gjort så all min tid men varken Far eller jag har egnat det någon tanke på annat sätt än att det skall så vara. Det är druckligt när man meter.

Jag tror att detta i likhet med den gamla vanan att "alltid" spotta ser man vill sätta sig, eller spotta på ett föremål man tar upp från marken. Tillkall från första början enbart var ett försigtighetsmått för att få ett ögonblicks belänketiv att se om det var något farligt man tog upp eller något riskabelt ser man ville sätta sig. Likaså kunde bruket att spotta på masken vara avsett att ögat för sista gång skulle kunna se om både mask ^{och kroke} var som det borde vara!

Man är gerne benägen att iuranchera alla småvanor i mysteriets dunkla irrgångar. Men i vissa fall torde säkert förklaringen ligga på ett annat plan!

Att man skulle få god fisketur ifall man offrade till Näckem, var
allena tro hos de gamle gubbarna! Men jag hörde ej någon
mer än "Net-Lasse" från Björnamåla (Marum s.n.) som sade
sig ha gjort detta. Under ett stritt regn satte Lasse neckupen
under en stor sten vid Kalvön och fick då se necken komma
över sjön. Näckem satte med röven på vattuet och istället för
årer flaxade han sig fram med något liknande vingar
som sutta där armarna skulle vara. Samtidigt mumlade
han: "Dä dygge! Dä dygge! Då kommer stora droppar ibland!"
Nu, sa Lasse, visste jag att jag hade sjögrubben i sjön, och
när regnet upphört gick jag till Smek-Nisseus och tog
hans svarta katt och bar den till sjön, där slängde jag
ut den och sa: att jag gav necken den om han ville gå me
tur på fiske! Och, tillade han: Om du vill tro mig eller
inte så har jag ännu sen den där haft god tur må
mitt fiske i vilken sjö jag fiskat! (Lasse var en av våra
styvaste insjöfiskare. Och gjorde aldrig annat under hela
sin lifstid. Tillika var ^{han} var styvaste storljungare!

sid 10.

Under de otaliga nätter Far och jag under våra jakter lågo vi en
elst under en gran i skogarna, hem vi ofta att tala om konsten
att tvinga älven att gå landsvägen förbi en älkista. Något som
många av de gamle gubbarna påstod sig kunna! Ja, safar
Du skall få följa med några gånger ö se hur det går till!

Vår bonde Karl Jonasson i Jepps Höka (Asarums s.n.) hade
en älkista i bäcken från stora och lilla Bruusgöl. Som denna
låg över en fjärdingsväg från gården kunde de sjöarna ej ha uppsigt
med dem, utan det var uppdraget åt Far som bodde nära intill
att vaktiden viltja dem, och bära fångsten hem till gården.

När Far ville ha en äl tog han och satte en myrde i bäcken
30-40 meter nedanför älkistan. Bäcken var ej större, än att
man i den djupa färd som vattnet eroderat ut nedanför
kistan lätt kunde absolut stängas! Strax ovanför kistan
lade han en remskakat römmelning cirka 7-8 fot lång på
sned om bäcken på sjöbotten. Med små klykor som
trycktes över kappen ner i dyg hölls kappen både tätt vid
botten, vilket den borde vara och flöt heller inte bort.

Jeppshöka

Det påstods att kräppen oivkhorligt borde vara flyggrön. Men detta var bara prat. För myttade väl rönn, men litigiltigt vad slaps! När nu ålen om natten kom på vandring kunde väl de små och medelstora gå i kistan. Men kom någon riktigt stor ål kröp denna på land vid kräppens nedra ända, slingrade sig några meter fram på land, gick så i bäcken igen och fängades i Fars mjärde! Var det sagg såg vi tydligt spåret och han slingrat sig fram och annars såg vi det på slammlet som satt kvar på markhytan som bestod av vitnassa.

Förutsättningen måste vara att strandkanten skulle ligga obetydligt över vattunytan. Var det ett ställe med höga strandkanter gick ålen icke upp vad man än lade ner på botten. Således, måste vissa naturliga betingelser finnas om ålen skulle tringas förbi kistan! Å andra sidan var det så: Att de nätter kräppen ej låg på botten gick aldrig någon ål landräjen. Detta kunde vi säkert konstatera.

Även om verkligt stora ålar gått under natten. Det var således intet trolleri alls. Men konstigt såg det ut!

Fars slutsats var denna: Allvenstund endast de största ålarna undvika att gå över källan, måste dessa vara äldre & erfarnare varit mera utsatta för faror och därför lärt att vara försigtigare. Men detta förutsätter också att ålen måste ha utpräglat instinktet något som ju är omöjligt att avgöra. Men i alla fall: Varför gick han utan tvekan i kistan & nätter källan var borta? För att experimentera hade Far ett par gånger skalade björnkällor åt, men då gick ålen lika färdigt i kistan som om ingenting varit lagt på botten. Således, var det ej den vita färgen som skrämdes den. Nu har rönnen för människans sonar en från besk smak. Detta kunde ålen ej veta utan han bet i källan och även då återstår frågan: Är ålen utrustad med smakorgan något som för oss var omöjligt att avgöra!

Även en obildad allmogeman kan grubbla över förtecknarna i naturen. Både far och jag tänkt mycket över vad jag härovan sagt, men förklaring ha vi aldrig funnit. Hade jag ej lärt om Fiskekykan i Folkekestus hade det nu här sagt aldrig blivit skrivet. Jag hade sånt ej var lärt att säga något om!

²
Ännu några ord måste sägas för att det sagda skall förstås!

Samma natt som vi kunde få en eller två stora ålar i mjärden kunde 4-5 gå i bondens ålrista. Och kom inga riktigt stora ålar gick allihop i kistan. Då Far en gång börjat experimentera, var han curvis och provade metoden på andra platser. Var stranden 10-12 centimeter högre än vattnet lyckades det var som halvt. Var stranden högre, eller santig gick det inte alls.

Således visade det sig att gubbarnas skryt ej stämde med verkligheten. Men fanns naturliga betingelser gick det bra!

Nu vet vi, att om bara en bråkdel hocus poctus låta sig göra, är folk benägna till att göra både det orimliga och rena lögnen till sanning. Men i varje fall: Fastän vi väl såg att inte det ringaste trolleri behöfve anlitas fanns i saken ändå dunkla oklara förhållanden ifråga om ålens reagerande för rönnekappen som är omöjligt att förklara åtminstone för oss!